

BENGT A HOLMBERG

Koka eller elda – en kommentar

I Ekonomisk Debatt 3/81 gav Lennart Hjalmarsson i en ledare sin syn på diskussionen om att koka eller elda vedråvara. Bengt A Holmberg menar att Hjalmarsson förenklat skogsindustrins budskap och därmed analysen av problemet så långt att ledaren missat målet.

Många företrädare för skogsindustrin har under året hävdad att de regler som samhället är på väg att skapa för eldning av vedråvara är olämpliga. De har lett till en olämplig resursfördelning. I debatten har också påpekats att vedråvara använd för att tillverka papper på export ger ett större valutainflöde än om vedråvaran eldas och alltså ersätter import av olja.

Lennart Hjalmarsson tar i sin ledare i *Ekonomisk Debatt 3/81* denna fråga till utgångspunkt för en lektion i grundläggande tankar om optimal resursfördelning. Han finner där också att ordet betalningsförmåga – pris på vedråvara – skall vara styrande för fördelningen mellan olika användningssätt. Det är inte svårt att i princip hålla med Hjalmarsson. En annan fråga är om den national-ekonomiska kartan i Hjalmarssons tappning stämmer med den verklighet som svensk skogsindustri skall orientera i. Betalningsförmågan för bränslesektorn och skogsindustrin är inte bara beroende av marknadskrafterna. Tvärtom.

Ekon lic **BENGT A HOLMBERG**
är i ASSI ansvarig för den centrala planeringsfunktionen.

Dagsläget

Skogsindustrin och dess virkesförbrukning är i dag kringgärdad av bestämmelser kring skogsbruk, industriell verksamhet och miljövård. Alla olika delar av kedjan från markanvändning till konsumtion av tex papper har redan påverkats av många politiska beslut. Exempel kan vara skogsvårdslagens detaljerade bestämmelser om viss åldersfördelning på en brukningsenhet, byggnadslagens tak på virkesförbrukningen i varje skogsindustriell anläggning och miljövårdslagens krav på allt lägre utslapp till luft och vatten. Den fysiska riksplaneringen har medfört att stora arealer under 1970-talet tagits bort från effektiv virkesproduktion.

Politikerna har redan idag på ett avgörande sätt påverkat de ekonomiska spelreglerna på energisidan. Vi har fått successiva höjningar av skatter och avgifter på importerade bränslen, samtidigt som fliseldade värmeverk subventioneras. Från den 1/7 1981 utgör skatter och avgifter 300 kr av oljepriset. Dessa avgifter påverkar den internationella konkurrenskraften negativt. Oljeersättningsdelegationen skall å andra sidan subventionera delar av kapitalkostnaderna för fliseldade värmeverk. Skogsindustrin, som är en stor energiomvandlare, får därmed betala för att öka konkurrentens betalningsförmåga för vedråvara. Rent principiellt är systemet självförstörande.

Skogsindustrin har kontinuerligt investerat i nya anläggningar med mycket långa livslängder, ofta 20 år eller mer.

Diskussionen om att koka eller elda som i sin tur bara är en del av frågan om att såga, koka, bränna träden eller bara titta på dem, startar således inte med ett läge styrt av marknadskrafter (alternativkostnader). Den startar i ett läge där en blandning av marknadskrafter och samhällspåverkan har resulterat i en viss struktur på skogsindustrin.

"Sunk-cost"

I sin ledare tar Hjalmarsson upp begreppet "sunk-cost" och konstaterar att endast rörliga kostnader skall avgöra konkurrensförmågan. Detta är naturligtvis rätt när vi betraktar en samhällelig beslutssituation och dess verkningar på lång sikt. Men något försvar för subventioner till ännu ej byggda eldningsanläggningar är det inte. För dessa är även kapitalkostnaden en rörlig kostnad som skall påverka betalningsförmågan.

På kort sikt skall också de företagsekonomiska kraven på ett kassaflöde uppfyllas som medger överlevande för i vart fall flertalet företag (de effektiva). Samhällets omställningskostnader är i dag mycket höga och processen utpräglad långsam. Resonemanget om "sunk-cost" bygger ju också på förutsättningen att de friställda resurserna finner alternativ användning. Resurser här är till stor del arbetskraft med ett bestämt yrkeskunnande. Omställning/omflyttning av mänsklig kunskap skall göras med varsam hand. En subvention som stöder en ny användning av en begränsad resurs ökar hastigheten i omställning.

Ett krav blir därmed att effekterna av en subvention måste vara socialt acceptabla.

Begreppet "sunk-cost" låter enkelt, men är det verkligen det? Låt oss ta ett exempel från en kalkyl för tillverkning av blekt cellulosa i en modern anläggning.

Kostnad för blekt sulfatmassa kr/ton fritt kund

Vedråvara	1 100
Övriga mangdrörliga	300
Tidrörliga i fabrik	250
Transport till kund	180
Rörliga kostnader	1 830
Kapitalkostnader	700
	<u>2 530</u>

Överslagsmässigt kan vi ur kalkylen se

1 För att köra fabriken den närmaste månaden erfordras täckning för

Vedråvara	1 100
Övriga mangdrörliga	300
Transport till kund	180
	<u>1 580</u>

2 För att köra fabriken de närmaste sex månaderna (tid för en konkursförvaltarens möjligheter) erfordras täckning för

Rörliga kostnader	1 830
-------------------	-------

3 För att ett företag med 30 procents soliditet skall kunna producera i flera år erfordras

Rörliga kostnader	1 830
Utgift för reinvestering för vidmakthållande	50
Ranteutgifter på lånat kapital	250
	<u>2 130</u>

Med det sista – företagsekonomiska – sättet att räkna blir skillnaden mellan självkostnad och krav på kostnadstäckning för långsiktig drift liten.

Observera dock också att vissa av kalkylkomponenterna innehåller "fasta kostnader". Till exempel så ingår rotvärde i virkeskostnaderna.

När Hjalmarsson talar om att endast de rörliga kostnaderna skall avgöra konkurrensförmågan mellan att koka och elda förutsätter han tydligen att eldningsanläggningen ej har några kapitalkostnader (avskrivningar och räntor). Detta fall når man om eldningsalternativet subventioneras till 100 procent av investeringskostnaderna. Den realistiska jämförelsen borde var rörlig kostnad för cellulosaalternativet och full självkostnad för eldning. Pannan är ju ännu ej byggd, handlingsalternativet att inte bygga den finns ju fortfarande. Kapitalkostnaderna är fortfarande rörliga.

Från skogsindustrin har vi havdat att subventioner snedriver konkurrensen. Subventioner till eldningsanläggningen, som ett led i oljebesparing, kan på kort sikt leda till större bortfall av exportintäkter än vad oljebesparingen ger i form av minskad import.

De främjar inte heller strukturutvecklingen, tvärtom tenderar många (alla) cellulosafabriker att få ett lägre kapacitetsutnyttjande och därmed församrad konkurrensförmåga. Utslagningen kan bli för stor.

Skogsindustrin hävdar också att nuvarande krav på tillstånd för virkesförbrukning (Byggnadslagen 136 A) skall gälla lika för alla slag av virkesförbrukning. Skall vi ha en ransonering måste den gälla alla.